

A Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programja

A Program kidolgozásának és 2000-ben történt elindításának hátterében azok a kutatási eredmények álltak, amelyek már a felsőoktatási expanzió kezdetén kimutatták, hogy a **kistelepülésekről** származó diákok elfogadhatatlanul kis arányban jutnak be az egyetemekre, különösen az ún. „elit” szakokra. A társadalmi mobilitás elakadása – a méltánytalanságon túl – szűkíti az értelmiség utánpótlásának bázisát, így súlyosan veszélyezteti a tudásalapú társadalom kialakulását. A települési különbségek felerősödése a tanulási esélyegyenlőtlenség növekedésével tovább rontja a leszakadó térségek (és az ott élő emberek) kilátásait. Jellemző adat, hogy – a továbbtanulást előkészítő – középiskola a településeknek kevesebb, mint 10%-án található.

Az Arany János Tehetséggondozó Program (AJTP) több tekintetben is eltért az ismert tehetséggondozó programoktól:

- Szerepel az oktatásról szóló jogszabályokban.
- Az **egész országot** lefedi – minden megyében, ill. Budapesten legalább egy, a továbbtanulásra bizonyítottan sikeresen felkészítő középiskola, valamint egy kollégium pályázatát fogadták el. (Jelenleg mintegy **3000** diák tanul a programban.)
- A tartalmi munka jelentős hányada a mindegyik középiskolával párban dolgozó **kollégiumban** zajlik.
- Az OFI-ban működő Arany János Programiroda koordinálja az intézmények munkáját.
- Folyamatos **szakmai-szakértői támogatás** (Debreceni Egyetem, OH)
- Külön **mérési, értékelési** rendszer.
- Közös honlap (www.ajtp.hu)
- Intézményenként programfelelős/programgazda.
- A tehetséggondozó tevékenység meghaladja a klasszikus tantárgyi kereteket. Elméleti háttérként a **Renzulli-Mönks modell** szolgált.
- **Komplex** megközelítés: nevelési-oktatási, kulturális és szociális tevékenységek együttese támogatja a folyamatot.
- A sikeres érettségi és továbbtanulás mellett követelmény még három vizsga (**ECDL, gépkocsivezetői, idegen nyelv**) letétele is.
- A tanulásmódszertanon kívül az önismereti, ill. a drámapedagógiai foglalkozások segítik a személyiség és a közösség fejlesztését.
- **Előkészítő évvel** indul a program: szintre hozás és alapozás (idegen nyelv, informatika, integrált tárgyak).
- **Országos rendezvények** (gólyatábor, kulturális fesztivál, sport-találkozó, tanulmányi versenyek, tanulmányi és művészeti pályázatok, pályaaorientációs tábor stb.) segítik a tehetségek felkutatását.
- Kötelező eleme a programnak a rendszeres tanulmányi kirándulás.
- A pedagógusok számára külön, a programhoz kapcsolódó **továbbképzéseket** szerveztek.

- Évente két **konferencián** (tanévnnyitó, tehetséggondozó) találkoznak az intézmények képviselői, valamint a programiroda, a minisztérium és a Debreceni Egyetem illetékes munkatársai.
- Gazdag **kapcsolatrendszer**. (Tehetségpontok stb.)
- Normatív **költségvetési támogatás**. Az intézménypárok a költségek egy részét közösen fedezik.

A Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Program tartalmát miniszteri közlemény szabályozza, kerettantervként való megjelentetése jelenleg zajlik. A kollégiumok számára a megújuló Alaprogram melléklete tartalmazza az AJTP foglalkozások rendszerét.

A Program része havonta egy kollégiumi hétvége, melynek keretében a szokásosnál szabadabb időbeosztással szervezhető foglalkozások: sport, kulturális esemény (színház, hangverseny, tárlat, múzeum), önismereti, drámapedagógiai foglalkozások stb. Minden tanévben elvisszük a diákokat egy hosszabb tanulmányi kirándulásra. Az alsóbb évfolyamokon a környék alapos megismerése a cél, később az ország különböző tájait járják be, majd a határon túli, esetleg távolabbi kirándulások következnek.

A diákok megjelenésén, magatartásán és kommunikációján már az első hónapokban tapasztalható a fejlődés. Természetesen rengeteg szociális, nevelési és oktatási gonddal találkozunk munkánk során. A családok szegénysége gyakran nem csupán rövid ideje fennálló anyagi nehézségeket jelent, hanem súlyos nyomort, borzalmas lakáskörülményeket, betegségeket, értékvesztést, reménytelenséget, egyik vagy mindkét szülő elvesztését. A diákok egy része nem viseli el a régi társakhoz képest megnövekedett lehetőség és terhelés nyomását. A pedagógiai és pszichológiai segítség mellett jelentős szociális segítséget is nyújtunk: térítési díj átvállalása, ruháztatás, szociális támogatás. Előfordul, hogy az otthoni jegyzőnél kell tovább mozdítanunk az elakadt segélykérvényeket.

Az elmúlt tanévben már az ötödik AJTP-s évfolyam érettségizett. Évenként országosan összesíti az eredményeket, valamint az OKM megbízásából komplex vizsgálat is készült. Elmondható, hogy a diákok kiinduló helyzetéhez viszonyítva országosan nagyon jó eredményeket mutathat fel a program. A továbbtanulás és az ECDL vizsga sikeressége meghaladta a 90%-ot, a gépkocsiveetői jogosítványt közel 100%-ban megszerezték, és van olyan iskola, ahol átlagban egynél több nyelvből tesznek sikeres nyelvvizsgát. Az utóbbi évek érettségi, felvételi követelményeinek változásai miatt talán érdemes átgondolni a Program előírásait.

Az AJTP mellett két másik programot indított el az oktatási kormányzat – még erőteljesebb kollégiumi szerepvállalással: a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi Programját és a Halmazottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-szakiskolai Programját. Mindkettő intézményei a kifejezetten hátrányos helyzetű térségekben működnek.

A Kollégiumi Programban egy kollégium dolgozik együtt több, érettségit adó képzést folytató iskolával, fő cél a sikeres szocializáció, az érettségi megszerzése, a sikeres nyelvvizsga és a szokásosnál alacsonyabb (20% alatti) lemorzsolódás. Nagy hangsúlyt fektetnek a tanulási attitűd javítására, és a személyre szóló tanulási technikák kialakítására.

A Kollégiumi-szakiskolai Program főként az általános iskola elvégzésével is nehezen boldoguló, jelentős szocializációs deficittel küzdő, halmazottan hátrányos helyzetű diákoknak (és családjuknak) kíván segíteni megfelelő pályaorientációval és a sikeres szakmaszerzésre való felkészítéssel.